

บทที่ 8 การพิพากษาคดีละเมิด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 424 บัญญัติว่า “ในการพิพากษาคดีข้อความรับผิดเพื่อละเมิดและกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้น ท่านว่าศาลไม่จำเป็นต้องดำเนินตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะอาญาว่าด้วยการที่จะต้องรับโทษ และไม่จำเป็นต้องพิเคราะห์ถึงการที่ผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาลงโทษทางอาญาหรือไม่”

“The Court, when giving judgment as to the liability for wrongful act and the amount of compensation, shall not be bound by the provisions of the criminal law concerning liability to punishment or by the conviction or non-conviction of the wrongdoer for a criminal offence.”

บทบัญญัติมาตรานี้มีข้อความทำนองเดียวกับมาตรา 47 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่”

มีมาตราที่เกี่ยวข้องอีกมาตราหนึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ มาตรา 46 ซึ่งบัญญัติว่า “ในการพิพากษาส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา หมายความว่า เมื่อมีการฟ้องคดีแพ่งและคดีอาญาแล้ว ศาลก็ต้องฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาซึ่งเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดและต้องเป็นคู่ความเดียวกัน

ฎ. 256/2491 ศาลฎีกาได้อธิบายความหมายของมาตรา 424 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 ว่าการพิจารณาคดีส่วนแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ให้ศาลถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ส่วนการชี้ขาดคดีส่วนแพ่งศาลต้องดำเนินการตามมาตรา 47 กล่าวคือ ดูว่าตามข้อเท็จจริงที่ได้จากคำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้นจำเลยต้องรับผิดในทางแพ่งประการใดหรือไม่ ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงถึงเลยจำเลยผิดในทางอาญาและต้องมีโทษหรือไม่ อย่างไร ในคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องนี้ข้อเท็จจริงปรากฏว่าปลัดอำเภอบังคับให้ผู้แจ้งปริมาณเสื้อผ้า ขายเสื้อผ้าให้แก่ผู้อื่นในราคาถูก ซึ่งปลัดอำเภอนั้นก็เชื่อโดยสุจริตว่าทำไปโดยมี

224

LW 208

224

LW 208

ปริมาณเสื้อผ้า ขายเสื้อผ้าให้แก่ผู้อื่นในราคาถูก ซึ่งปลัดอำเภอนั้นก็เชื่อโดยสุจริตว่าทำไปโดยมี

อำนาจ โดยชอบด้วยกฎหมาย และผู้ซื้อที่ซื้อไว้โดยคิดว่าถูกต้องปรากฏว่าปลัดอำเภอบังคับให้ผู้แจ้ง ปริมาณเสื้อผ้า ขายเสื้อผ้าให้แก่ผู้อื่นในราคาสูง ซึ่งปลัดอำเภอนั้นก็เชื่อโดยสุจริตว่าทำไปโดยมี อำนาจ โดยชอบด้วยกฎหมาย และผู้ซื้อที่ซื้อไว้โดยคิดว่าถูกต้อง ปรากฏว่าการกระทำนั้นเป็นการไม่ ชอบด้วยกฎหมาย เพราะได้มีการประกาศยกเลิกการควบคุมในการนั้นแล้ว ปลัดอำเภอและผู้รับซื้อก็ ต้องรับผิดชอบละเมิด

ฎ.3360/2528 จำเลยที่ 1 และทหารพรานยึดรถยนต์ที่อยู่ในความครอบครองของโจทก์ไปนำส่ง พนักงานสอบสวนโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย อ้างว่าเป็นรถยนต์ผิดกฎหมาย ศาลคดีอาญาตัดสิน ว่าจำเลยไม่ผิดฐานลักทรัพย์ เพราะไม่มีเจตนาลักทรัพย์ แต่ในคดีแพ่ง ศาลตัดสินว่าจำเลยกระทำ ละเมิดตามมาตรา 420

จากคำพิพากษาศาลฎีกา จึงพอวางหลักได้ว่า การวินิจฉัยความรับผิดของบุคคลในทางแพ่ง นั้น แตกต่างจากการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญา และกรณีที่การกระทำนั้น ๆ เป็นทั้งความรับผิด ทางแพ่งและทางอาญา ศาลก็จะใช้บทบัญญัติของมาตรา 424 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 และมาตรา 47 มาปรับใช้สำหรับการ พิพากษาคดี และสำหรับกรณีที่ศาลลงโทษจำเลยคดีอาญา การกระทำของจำเลยอาจไม่เป็น ละเมิดในทางแพ่งก็ได้ เช่น ผู้เสียหายให้ความยินยอมโดยชัดต่อสำนึกในศีลธรรมอันดีไม่เป็นข้อแก้ ตัวในทางอาญา แต่ในทางแพ่งเมื่อผู้เสียหายเข้าใจในผลแห่งความยินยอมนั้นแล้วย่อมไม่เป็นละเมิด

ข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่ศาลในคดีแพ่งจำต้องถือตาม มีหลักว่า

1. คู่ความในคดีแพ่งนั้นต้องเป็นคู่ความในคดีอาญา

กล่าวคือข้อเท็จจริงนั้นผูกพันเฉพาะคู่ความเดียวกันเท่านั้นบุคคลอื่นนอกคดีอาญา แม้จะถูก ฟ้องร้องให้รับผิดชอบในคดีแพ่งด้วย ก็ไม่ถูกผูกพันให้จำต้องถือข้อเท็จจริงตาม เช่น นายจ้าง (ฎีกาที่ 36/2501, 338/2516, 2713/2525) เจ้าของรถ (ฎีกาที่ 1562/2519) แต่แม้ว่าข้อเท็จจริงนั้นจะไม่ผูกพัน บุคคลภายนอกคดีอาญา ข้อเท็จจริงนั้นก็อาจมีผลถึงบุคคลภายนอกคดีอาญาได้ เช่น คดีอาญายกฟ้อง โจทก์ ว่าจำเลยมิได้กระทำโดยประมาท ข้อเท็จจริงว่ามีได้ประมาทผูกพัน โจทก์และจำเลยในคดี อาญา แต่มีผลถึงนายจ้างของจำเลยด้วย เพราะเมื่อการกระทำของจำเลยไม่เป็นละเมิด นายจ้างย่อม ไม่มีความรับผิดตามมาตรา 425 (ฎีกาที่ 276/2520)

ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องแทน ถือว่าเป็นคู่ความในคดีอาญานั้นด้วย ข้อเท็จจริงในคดีอาญาจึงผูกพันผู้เสียหายด้วย (ฎีกาที่ 276/2520, 2670/2528) แต่ถ้าความผิดที่พนักงานอัยการฟ้องร้องนั้นไม่เกี่ยวกับตัวผู้เสียหาย (กล่าวคือไม่ใช่เป็นการฟ้องแทนผู้เสียหาย) ซึ่งผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องหรือร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม คำพิพากษาคดีอาญานั้นย่อมไม่ผูกพันผู้เสียหาย (ฎีกาที่ 1562/2519)

2. ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาซึ่งผูกพันคดีส่วนแพ่งนั้น ต้องเป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญา และคดีแพ่งมีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยอย่างเดียวกัน คือ ต้องเกี่ยวเนื่องกันในต้นเหตุมิใช่ปลายเหตุมิฉะนั้นย่อมไม่ผูกพัน (ฎีกาที่ 789/2498, 1369/2514, 100/2515, 1730/2520, 2594/2522)

3. ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาในคดีส่วนอาญานั้นต้องเป็นที่สุด (ฎีกาที่ 1104-1105/2510) และศาลชั้นขาดข้อเท็จจริงแล้วโดยมิได้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (ฎีกาที่ 928/2507, 1674/2512 (ประชุมใหญ่)) ถ้าศาลพิพากษายกฟ้องคดีส่วนอาญา เนื่องจากพยานเป็นที่น่าสงสัย ย่อมไม่ผูกพันคดีส่วนแพ่ง เพราะข้อเท็จจริงยังฟังไม่ได้เป็นยุติ โดยเฉพาะในการดำเนินคดีแพ่งนั้น ต้องมีข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาเข้ามาสู่สำนวนความด้วย มิฉะนั้นแล้วศาลก็ไม่อาจยกข้อเท็จจริงนั้นมาพิจารณาพิพากษาคดีได้

กรณีศาลพิพากษายกฟ้องคดีอาญาโดยยังมีได้วินิจฉัยข้อเท็จจริง เช่น ยกฟ้องเพราะฟ้องเคลื่อนคลุม ย่อมไม่มีข้อเท็จจริงผูกพันคดีส่วนแพ่ง ศาลพิจารณาคดีส่วนแพ่งโดยฟังข้อเท็จจริงใหม่ได้ (ฎีกาที่ 2737/2517) หรือกรณีที่จำเลยตายในระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา คดีอาญาระงับไป คดีแพ่งย่อมไม่จำต้องถือตามข้อเท็จจริงในคดีอาญา (ฎีกาที่ 1104-1105/2501)

มีข้อสังเกตว่า ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดให้คดีอาญาคือข้อเท็จจริงตามคดีส่วนแพ่ง (ฎีกาที่ 1446/2526)

ฎ.1552/2524 แม้คำพิพากษาคดีส่วนอาญาผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีอาญา แต่เมื่อนายจ้างของคนขับรถที่ถูกลงโทษคดีอาญาตกลงยอมรับเท็จจริงตามคดีอาญา ศาลถือข้อเท็จจริงตามคดีอาญานั้น แต่ความรับผิดทางแพ่งต้องเป็นไปตามกฎหมายส่วนแพ่ง ศาลลงโทษจำคุกคนขับรถทั้ง 2 ฝ่ายที่ชนกัน ให้จำคุกคนละ 5 ปีเท่ากัน จะถือว่าทั้ง 2 ฝ่ายประมาทเท่ากันในความรับผิดทางแพ่งด้วยไม่ได้ ศาลกำหนดให้จำเลยรับผิดชอบ 3 ใน 5 ก็ได้

ฎ. 2145/2525 มูลละเมิดต่อโจทก์ในคดีนี้เป็นการกระทำอันเดียวกับที่อัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยในข้อหากระทำให้เกิดเพลิงไหม้บ้านของโจทก์โดยประมาท ซึ่งศาลฟังข้อเท็จจริงว่าพยานหลักฐานของโจทก์ไม่พอฟังลงโทษจำเลยได้ คดีถึงที่สุด ดังนั้น ในการพิพากษาคดีนี้ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาดังกล่าว จำเลยมิได้กระทำให้เกิดเพลิงไหม้บ้านของโจทก์โดยประมาท ตาม ป.ว.อ. มาตรา 46 จำเลยจึงไม่ได้กระทำละเมิดต่อโจทก์

ในคดีอาญาที่จำเลยถูกฟ้องในข้อหากระทำให้เกิดเพลิงไหม้บ้านของโจทก์โดยประมาทนั้น ถือได้ว่าโจทก์เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาดังกล่าวนั้น ข้อเท็จจริงในคดีอาญาจึงต้องผูกพันโจทก์ในคดีนี้ด้วย

คำถามท้ายบท

กระทรวงพาณิชย์สั่งผ้าให้จังหวัดขายให้ชาวนา จังหวัดมอบให้อำเภอเป็นผู้ขาย การขายผ้ามีระเบียบว่าถ้าเงินที่ขายผ้ามีจำนวนรวมกันแล้วเกิน 10,000 บาท ให้รีบส่งจังหวัดห้ามเก็บไว้ที่อำเภอ นายอำเภอนำเงินที่ได้จากการขายผ้าดังกล่าว 30,000 บาท เก็บไว้ในตู้เซฟที่สถานีตำรวจ เพราะเห็นว่าปลอดภัยกว่า วันรุ่งขึ้นมีคนร้ายลอบไขกุญแจตู้เซฟลักเงินขายผ้าไปหมด กระทรวงฯ จึงฟ้องนายอำเภอเป็นคดีอาญา ฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องโดยฟังข้อเท็จจริงว่าการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด เพราะจำเลยมิได้กระทำโดยเจตนา

กระทรวงจึงกลับมาฟ้องนายอำเภอเป็นคดีแพ่งให้รับผิดชอบฐานละเมิด ถ้าท่านเป็นศาลจะวินิจฉัยคดีอย่างไร

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และ 424

วินิจฉัย การกระทำอย่างหนึ่งอาจเป็นความผิดได้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา บางกรณีก็อาจจะเป็นได้เพียงความรับผิดทางแพ่งโดยไม่มีผิดทางอาญา และบางกรณีก็อาจเป็นเพียงมีความผิดทางอาญาโดยไม่มีผิดทางอาญา และบางกรณีก็อาจเป็นเพียงมีความผิดทางอาญาโดยไม่ต้องรับผิด

ทางแพ่งเลยก็ได้ ดังนั้นการที่นายอำเภอถูกฟ้องเป็นคดีอาญาและศาลยกฟ้องโดยฟังข้อเท็จจริงว่าการกระทำของนายอำเภอไม่เป็นความผิดอาญา ก็อาจจะเป็นความรับผิดทางแพ่งได้

เนื่องจากมาตรา 424 ได้วางหลักในการพิจารณาคดีละเมิดไว้ว่า ศาลไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงว่าจำเลยคนเดียวกันในการกระทำเดียวกันนี้จะได้ถูกศาลลงโทษในคดีอาญา หรือได้ถูกพิพากษาว่าได้กระทำความผิดทางอาญาหรือไม่ ดังนั้น แม้ว่านายอำเภอจะไม่มี ความผิดทางอาญา แต่นายอำเภอ ก็ยังต้องรับผิดในทางแพ่งฐานละเมิด ทั้งนี้เพราะการกระทำของนายอำเภอเป็นไปตามหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในฐานละเมิดแล้ว กล่าวคือ การกระทำของนายอำเภอเป็นการงดเว้นการกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้กระทรวง ฯ ได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สินแล้ว ที่ว่าเป็นการงดเว้นนั้น คือ งดเว้นการกระทำตามหน้าที่ที่นายอำเภอมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ ตามระเบียบเพื่อป้องกันมิให้ผลเกิดขึ้น

ทั้งนายอำเภอจะอ้างว่าตนมิได้ประมาท เพราะนำเงินไปเก็บไว้ในตู้เซฟที่สถานีตำรวจแล้ว นายอำเภออ้างไม่ได้ เพราะถ้านายอำเภอทำตามระเบียบคือนำเงินส่งจังหวัดแล้ว เงินดังกล่าวก็จะไม่ถูกคนร้ายลักไป

ดังนั้น ถ้าข้าพเจ้าเป็นศาล ข้าพเจ้าจะพิพากษาให้นายอำเภอรับผิดฐานละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ให้แก่กระทรวง ฯ โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลของคำพิพากษาในคดีอาญาเลย (ฎีกาที่ 125/2493)

สุภาษิตกฎหมาย

NULLUS VIDETUR DOLO FACERE QUI SUO JURE UTITUR

ผู้ใช้สิทธิตามกฎหมายจะถูกถือว่าเป็นผู้กระทำผิดมิได้